

Σύγκριση πηγών ως προς την αξιοπιστία τους, για τον Απολλώνιο Τυανέα και τον Ιησού

Η Ιουλία Δόμνα, γνωστή για την επίδοσή της στην μελέτη της φιλοσοφίας, προστάτιδα των τεχνών, και φίλη των πνευματικών ανθρώπων κατά τον ιστορικό Εδουάρδο Γίββωνα, ανέθεσε στον Φιλόστρατο τον δεύτερο, την σύνταξη του βίου του Απολλωνίου του Τυανέως. Αυτό τοποθετείται πριν το 217 κ. ε. Δηλαδή, πριν το θάνατο της Δόμνας. Ο δε βίος του Απολλωνίου, σύμφωνα με τα εσωτερικά στοιχεία του βίου και των επιστολών του, τοποθετείται στον πρώτο αιώνα κ.ε.

Αυτό που θα μας απασχολήσει είναι η αξιοπιστία των πηγών που έχουμε σε σύγκριση με τις αντίστοιχες για τον Ιησού. Δεν θα αναφερθώ στο ίδιο το περιεχόμενο των ευαγγελίων, ούτε στις αντιφάσεις τους. Αυτό έχει ήδη καταδειχθεί στον παρόντα ιστότοπο μέσα από πληθώρα άρθρων σε αρκετά ικανοποιητικό βαθμό, και τα στοιχεία είναι ήδη γνωστά στους τακτικούς αναγνώστες. Άλλωστε, θα μπορούσε ο καθένας -αφιερώνοντας χρόνο- να διαπιστώσει μετά από προσωπική του μελέτη τις αντιφάσεις που υπάρχουν στις τέσσερις επίσημες διηγήσεις περί του βίου του Ιησού. Χωρίζοντας κανείς σε θεματικές ενότητες τον βίο του Ιησού, μπορεί στη συνέχεια να συγκρίνει εκ παραλλήλου τα γραφόμενα στα τέσσερα ευαγγέλια.

Και για να ακριβολογούμε, τους βίους του Ιησού, διότι αν μελετηθεί κάθε ευαγγέλιο παράλληλα με το άλλο, μας δίνει αντιφατικές εκδοχές των γεγονότων. Ο Νίτσε στο έργο του «Αντιχριστιανός» (και όχι «Αντίχριστος» όπως αποδίδεται), παρατηρεί: «Ομολογώ πως λίγα βιβλία διαβάζω με τόση δυσκολία όσο τα Ευαγγέλια» (παρ. 28). Και αλλού, «Δεν μπορεί να διαβάσει κανείς αυτά τα Ευαγγέλια παίρνοντας επαρκείς προφυλάξεις· κάτω από κάθε λέξη υπάρχει μια δυσκολία. Ομολογώ – και μη με παρεξηγήσετε γι' αυτό- ότι γι' αυτόν ακριβώς το λόγο τα Ευαγγέλια είναι μια απόλαυση πρώτου μεγέθους για έναν ψυχολόγο» (παρ. 44).

Ο Φιλόστρατος είναι γνωστός και έγκυρος φιλόσοφος και λόγιος της εποχής, έχοντας στο ενεργητικό του και άλλα αξιόλογα έργα, όπως το «Βίοι φιλοσόφων». Η γέννησή του τοποθετείται μεταξύ του 160- 170 κ.ε. στην Λήμνο, και η δράση

του στην Αθήνα και έπειτα στην Ρώμη, επί αυτοκράτορος Σεπτίμου Σεβήρου, κατά τα έτη 222-235 κ.ε. Αντιθέτως, δεν ξέρουμε τίποτα για τους συγγραφείς των τεσσάρων κανονικών ευαγγελίων. Οι τίτλοι «κατά Μάρκον», «κατά Ματθαίον», «κατά Λουκάν», «κατά Ιωάννην», δόθηκαν μεταγενέστερα από τους αντιγραφείς. Για παράδειγμα, σύμφωνα με τον Π.Τρεμπέλα, «*Η επιγραφή κατά Ματθαίον ευαγγέλιον είναι μεν παλαιότητα, φαίνεται όμως επιτεθείσα **ΥΠΟ ΤΩΝ ΑΝΤΙΓΡΑΦΕΩΝ** και ίσως ουχί υπό του πρώτου εκ τούτων*» (Υπόμνημα εις το Κατά Ματθαίον, σ. 7). Η πρώτη σαφής καταγεγραμμένη απόδοση των ευαγγελίων στους συγκεκριμένους ευαγγελιστές, γίνεται από τον Ειρηναίο της Λυών το 185 κ. ε στο «Έλεγχος και ανατροπή της ψευδωνύμου γνώσεως». Υπάρχουν βέβαια στοιχεία μέσα από τα ίδια τα ευαγγέλια που προδίδουν ότι αυτά δεν γράφτηκαν από αυτόπτες. Αν όμως είναι έτσι, τότε ποιες είναι οι πηγές τους; Οι Γραφές σιωπούν. Σύμφωνα με τους ειδικούς, πρέπει να υπήρχε κάποια πηγή (που την έχουν ονομάσει «Q» και σήμερα είναι χαμένη), από την οποία άντλησε ο συγγραφέας που έγραψε το πρώτο χρονικά ευαγγέλιο, το «κατά Μάρκον». Να σημειωθεί ότι αυτό τοποθετείται περίπου 30 χρόνια μετά τα υποτιθέμενα συμβάντα, κατά συντηρητική χρονολόγηση .

Επίσης, έχει παρατηρηθεί ότι το επόμενο ευαγγέλιο (το «κατά Ματθαίον»), είναι μια βελτιωμένη εκδοχή του προηγούμενου. Για παράδειγμα, αναφέρεται στο «κατά Μάρκον»: «*Περὶ δὲ τῆς ἡμέρας ἐκείνης καὶ τῆς ὥρας οὐδεὶς οἶδεν οὐδὲ οἱ ἄγγελοι οἱ ἐν οὐρανῷ **οὐδὲ ὁ υἱὸς** εἰ μὴ ὁ πατήρ*» (13.32). Την ημέρα της Δευτέρας Παρουσίας την ξέρει μόνο ο Πατήρ. Αυτό όμως είναι προβληματικό όσον αφορά την σχέση μεταξύ Υιού και Πατρός. Για αυτό, ο συγγραφέας του «κατά Ματθαίον», το τροποποιεί: «*Περὶ δὲ τῆς ἡμέρας ἐκείνης καὶ τῆς ὥρας οὐδεὶς οἶδεν οὐδὲ οἱ ἄγγελοι τῶν οὐρανῶν εἰ μὴ ὁ πατήρ μου μόνος*» (24.36). Το «οὐδὲ ὁ υἱὸς» έχει απαλειφτεί. Αν διαβάσουμε το αντίστοιχο εσχατολογικό κεφάλαιο από το «κατά Λουκάν», θα διαπιστώσουμε ότι λείπει κάθε επίμαχη αναφορά.

Αλλά και το «κατά Λουκάν» διορθώνει το «κατά Ματθαίον» και το «Κατά Μάρκον». Όταν ανακρίνεται ο Ιησούς, απαντάει στον αρχιερέα: «*πλὴν λέγω ὑμῖν ἀπ' ἄρτι ὄψεσθε τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου καθήμενον ἐκ δεξιῶν τῆς δυνάμεως **καὶ ἐρχόμενον** ἐπὶ τῶν νεφελῶν τοῦ οὐρανοῦ*» (26.64). Έρχεται όμως το «κατά Λουκάν» (που γράφεται αργότερα) να πει: «*ἀπὸ τοῦ νῦν ἔσται ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου καθήμενος ἐκ δεξιῶν τῆς δυνάμεως τοῦ θεοῦ*» (22.69). Το «καὶ ἐρχόμενον» απαλείφθηκε για ευνόητους λόγους. Έχουμε μαρτυρία από πρωτοχριστιανικά κείμενα ότι ορισμένοι χριστιανοί έκαναν παράπονα για την μη

επικείμενη έλευση του Ιησού κατά την εποχή εκείνη, όπως διακήρυσσαν τα συνοπτικά ευαγγέλια. «[...] καὶ λέγοντες, Ποῦ ἔστιν ἡ ἑπαγγελία τῆς παρουσίας αὐτοῦ» (Β΄ Πέτρου, 3.4). Στο τέταρτο κανονικό και ακόμα μεταγενέστερο ευαγγέλιο, το «κατά Ιωάννην», που έχει τελείως διαφορετική θεολογία (τότε για πρώτη φορά συνδέεται ο Ιησούς με τον Λόγο που έγινε σάρξ, η ημέρα της ελεύσεως του Ιησού μετατίθεται στο εντελώς αόριστο «εν τη Εσχάτη ημέρα»).

Ο δεύτερος συγγραφέας, επειδή θέλει να συνδέσει περισσότερο το πρόσωπο του Ιησού με την Παλαιά Διαθήκη, προσθέτει μια γενεαλογία (αντιφατική), και παραθέτει προφητείες των Ιουδαίων που τάχα εκπλήρωσε ο Ιησούς (που όπως έχω αποδείξει, είναι παραποιημένες). Αυτό το κάνει διότι απευθύνεται σε χριστιανικές κοινότητες που προήλθαν από τον Ιουδαϊσμό. Ο επόμενος που γράφει το «Κατά Λουκάν», παραλείπει τις υπερβολές του προηγούμενου (για παράδειγμα, δεν αναφέρει ούτε τη σφαγή των νηπίων από τον Ηρώδη, ούτε την ανάσταση των πεθαμένων αγίων που περίμεναν έξω από την Ιερουσαλήμ μέχρι την ανάσταση του Ιησού). Αλλάζει όμως και χωρία τα οποία θεωρεί επικίνδυνα, όπως είδαμε. Ο συγγραφέας του «κατά Ματθαίον», δεν θα μπορούσε να είναι ο αυτόπτης Ματθαίος, καθώς η κλήση του Ματθαίου στο «κατά Ματθαίον» περιγράφεται στο τρίτο ενικό πρόσωπο. Ο συγγραφέας του τελευταίου χρονικά κανονικού ευαγγελίου, δεν μπορεί να είναι ο αυτόπτης Ιωάννης, διότι στο βιβλίο των Πράξεων μαθαίνουμε ότι ήταν «αγράμματος», ενώ το συγκεκριμένο ευαγγέλιο κρίνεται ως το πιο θεολογικό από τα ευαγγέλια. Εκτός αυτού, απουσιάζει το περιστατικό της μεταμόρφωσης του «Σωτήρος», κάτι που θα το γνώριζε καλύτερα από τους άλλους ευαγγελιστές, εφόσον ήταν ο μόνος από αυτούς που ήταν παρών. Και ερχόμαστε τώρα στο εξής παράλογο: Πως είναι δυνατόν ο αυτόπτης του Ιησού «Ματθαίος» να εξαρτά την διήγησή του από τον μη αυτόπτη «Μάρκο», και ο «Λουκάς» που υποστηρίζει ότι έμαθε από τους αυτόπτες, να παραγκωνίζει σε σημεία τον «αυτόπτη» «Ματθαίο», είτε παραθέτοντας διαφορετική γενεαλογική γραμμή για τον Ιησού, είτε γράφοντας περισσότερες λεπτομέρειες για την γέννηση του Ιησού, αλλά παραθέτοντας στην ουσία μια διαφορετική ιστορία; Αυτά εξηγούνται μόνο με την θέση ότι από τους συγγράψαντες τα ευαγγέλια, δεν ήσαν κανείς τους αυτόπτης. Και για να το εκφράσω καλύτερα, οι ευαγγελιστές δεν εξιστορούν τα περί του Ιησού αλλά τα επινοούν, όπως έγραψε και ο φιλόσοφος Πορφύριος. Έχουμε να κάνουμε με ανακάτεμα άγνωστων πηγών, και εν συνεχεία τροποποίηση αυτών. Αυτό το τελευταίο το αναφέρει και ο Ωριγένης στα σχόλια του στο «κατά Ματθαίον». Επειδή το θεωρώ σημαντικότερη απόδειξη ότι τα ευαγγέλια πλαστογραφούνταν

ήδη από την πρώιμη εκείνη εποχή (κάτι που επιβεβαιώνει τα λεγόμενα του Κέλσου), το παραθέτω. Το υπόμνημα του Ωριγένους «Σχόλια εις το κατά Ματθαίον», βρίσκεται στον τόμο 11 της Ελληνικής Πατρολογίας (P. G), σελίδα 57.

«Και ει μεν μη και περί άλλων πολλών διαφωνία ην προς άλλα των αντιγραφών, ώστε πάντα τα κατά Ματθαίον μη συνάδειν αλλήλοις, ομοίως δε και τα λοιπά Ευαγγέλια. [...] Νυνί δε δηλονότι πολλή γέγονεν η των αντιγραφών, είτε από τόλμης τινών μοχθηρίας της διορθώσεως των γραφομένων, είτε και από των τα εαυτοίς δοκούντα εν τη διορθώσει προστιθέντων ή αφαιρούντων».

Αυτό που μας λέει ο Ωριγένης, είναι ότι διαπίστωσε διαφωνία μεταξύ των χειρογράφων των ευαγγελίων. Αυτή την ασυμφωνία την αποδίδει είτε στην τολμηρή μοχθηρία κάποιων να διορθώσουν τα γραφόμενα, είτε να τα διορθώσουν σύμφωνα με όσα εκείνοι θεωρούσαν ορθά προσθέτοντας ή αφαιρώντας.

Άλλη μια διαφορά, είναι ότι ενώ για τον Απολλώνιο γράφεται ένα έργο, για τον Ιησού γράφονται πολλά, εκ των οποίων μόνο τέσσερα θα χαρακτηριστούν πολύ αργότερα ως «κανονικά» ευαγγέλια. Ευαγγέλια δηλαδή, που θα μπουν επίσημα στον κανόνα των Γραφών. Μια διαδικασία που ολοκληρώθηκε τον 6ο αιώνα, στην λεγόμενη Πενθέκτη Οικουμενική. Γιατί όμως πολλά και όχι ένα; Για δύο κυρίως λόγους. Πρώτον, διότι απευθύνονταν σε διαφορετικές κοινότητες ή και μεμονωμένα πρόσωπα. Δεύτερον, διότι όταν γράφονταν, δεν γράφονταν με την προοπτική ότι κάποτε αυτά θα έμπαιναν σε έναν επίσημο κανόνα και θα διαβάζονταν από μια ενιαία κοινότητα που σήμερα καλούμε «Εκκλησία». Έτσι εξηγούνται οι διαφορές (και) ως προς το θεολογικό μέρος (εφόσον ο χριστιανισμός εν τη γενέσει του αποτελούνταν από διαφορετικά ρεύματα, όπως μαρτυρεί ο φιλόσοφος Κέλσος στον «Αληθή λόγο»). Η ύπαρξη διαφορετικών ευαγγελίων, δεν αποδεικνύεται μόνο από την ίδια την ανεύρεσή τους στο Νάγκ Χαμαντί και στο Κουμράν, αλλά και από όσα αναφέρουν οι χριστιανοί συγγραφείς. Ο συγγραφέας του «Κατά Λουκάν» ευαγγελίου, γράφει στο προοίμιο του βιβλίου: «Ἐπειδήπερ πολλοὶ ἐπεχείρησαν ἀνατάξασθαι διήγησιν περὶ τῶν πεπληροφορημένων ἐν ἡμῖν πραγμάτων καθὼς παρέδοσαν ἡμῖν οἱ ἀπ' ἀρχῆς αὐτόπται καὶ ὑπηρέται γενόμενοι τοῦ λόγου ἔδοξεν κάμοι παρηκολουθηκῶτι ἄνωθεν πᾶσιν ἀκριβῶς καθεξῆς σοι γράψαι κράτιστε Θεόφιλε ἵνα ἐπιγινῶς περὶ ὧν κατηχήθης λόγων τὴν ἀσφάλειαν» (1:1-4).

Το συγκεκριμένο ευαγγέλιο είναι το τρίτο κατά χρονική σειρά. Έχουν ήδη

προηγηθεί το «Κατά Μάρκον» και «Κατά Ματθαίον». Το «πολλοί επεχείρησαν ανατάξασθαι διήγησιν» δεν συνάδει με το γεγονός της συγγραφής μόνο των δύο προαναφερθέντων ευαγγελίων. Ο Ωριγένης αργότερα θα παραδεχτεί την ύπαρξη περισσότερων ευαγγελίων, αλλά θα προσπαθήσει να υπερασπιστεί την άποψη ότι τα «γνήσια» ευαγγέλια είναι τέσσερα. «Επειδή υπέρογκον ην το επιχείρημα άνθρωπον όντα Θεού διδασκαλίαν και ρήματα συγγραφείν, εικότως απολογείται εν τω προοιμίω. Όσπερ δε ουν τω παλαιώ λαώ πολλοί προφητείαν επηγγέλλοντο, αλλά τούτων μεν τινές ήσαν ψευδοπροφήται, τινές δε αληθώς προφήται. Και ην τω λαώ χάρισμα διακρίσεως πνευμάτων· ούτω και νυν εν τη Καινή Διαθήκη **τα Ευαγγέλια πολλοί εθέλησαν γράψαι, αλλά οι δόκιμοι τραπεζίται ου πάντα ανέκριναν, αλλά τα τέσσερα μόνον επελέξαντο.** Τάχα ουν το επεχείρησαν, λεληθυίαν έχει κατηγορίαν των προπετώς και χωρίς χαρίσματος ελθόντων επί την αναγραφήν των Ευαγγελίων» (P. G 11, σ. 1801).

Βέβαια, αν ξαναδιαβάσουμε το προοίμιο του «Κατά Λουκάν», ο συγγραφέας δεν αναφέρεται επικριτικά σε αυτά. Αντιθέτως, εφόσον κάποιος επιχείρησε να γράψουν, από αυτό έλαβε αφορμή και ο συγγραφέας για να γράψει το ευαγγέλιό του. Όταν γράφει ο Ωριγένης ότι στην εποχή του τέσσερα ευαγγέλια μόνο έχουν επιλέξει οι «δόκιμοι τραπεζίτες» (δηλαδή, οι επίσκοποι), δεν είναι απολύτως ειλικρινής, καθώς ήταν σε ευρύτατη χρήση το «Πρωτευαγγέλιο του Ιακώβου», που γράφτηκε δεύτερο με τρίτο αιώνα (εποχή Ωριγένους), για να υπερασπίσει το «αιειάρθενο» της Μαρίας. Αλλά και για τα τέσσερα ευαγγέλια, πάλι ο ίδιος ο Ωριγένης σε ανύποπτο χρόνο αναφέρει ότι τα χειρόγραφα είναι μεταξύ τους διαφορετικά λόγω νοθείας, κάτι που είδαμε πριν από λίγο! Πού οφείλεται αυτό; Στους «δόκιμους τραπεζίτες»! Τέτοια προβλήματα δεν έχουμε με το σύγγραμμα του βίου του Απολλωνίου, διότι δεν υπήρχε λόγος για τέτοιου είδους αλχημειών.

Σε αντίθεση με τα παραπάνω, ο Φιλόστρατος είναι ξεκάθαρος ως προς τις πηγές που χρησιμοποιεί. «Μερικά από τα στοιχεία μου συγκεντρώθηκαν από τις πόλεις που τον αγάπησαν, άλλα από ιερά στα οποία επανέφερε τους παραμελημένους πια θεσμούς, άλλα απ' όσα είπαν άλλοι γι' αυτόν και μερικά από επιστολές που εκείνος έστειλε σε βασιλείς, σοφιστές, φιλοσόφους, στους Ηλείους, στους Δελφούς, στους Ινδούς, στους Αιγυπτίους, σχετικές με τους θεούς, τους θεσμούς, τα ήθη και τους νόμους, όπου διόρθωνε οτιδήποτε εσφαλμένο» (Τα ες τον Τυανέα Απολλώνιον Α΄II).

Ο ίδιος ο Φιλόστρατος φρόντισε να συγκεντρώσει τα στοιχεία του για να ανασυνθέσει τον βίο του Απολλωνίου. Στην συνέχεια μας αποκαλύπτει και άλλες

πηγές. Είναι τα όσα κατέγραψε υπό μορφήν ημερολογίου ο ακόλουθος του Απολλωνίου, ο Δάμις. Επίσης, όσα έγραψε ο ίδιος ο Απολλώνιος, όσα έγραψε ο Μάξιμος ο Αιγιεύς (και που αναφέρονται στα πρώιμα χρόνια του Απολλωνίου, πριν τη γνωριμία του με τον Δάμι).

«Υπήρξε ένας άνδρας, ο Δάμις, που δεν ήταν άσοφος και κατοικούσε κάποτε στην αρχαία Νίνο. Αυτός υπήρξε μαθητής του Απολλωνίου και έγραψε σχετικά με τις περιοδείες του, στις οποίες λέει πως τον συνόδευσε κι ο ίδιος, και επίσης σχετικά με τις γνώμες, τις ομιλίες και τις προβλέψεις του. Κάποιος συγγενής του Δάμιδος, αυτά τα βιβλία του, που ήταν ακόμη άγνωστα, έκανε γνωστά στην βασίλισσα Ιουλία. Σε εκείνης τον κύκλο έτυχε να ανήκω- επαινούσε και ασπαζόταν όλους τους ρητορικούς λόγους- και γι' αυτό με διέταξε να αντιγράψω αυτές τις διατριβές και να δώσω λογοτεχνικό ύφος, γιατί ο καταγόμενος από τη Νίνο τις έγραψε με σαφήνεια, αλλά χωρίς δεξιοτεχνία. Βρήκα κατά τύχη και κάποιο βιβλίο του Μάξιμου του Αιγιέως, που περιελάμβανε όσα έκανε ο Απολλώνιος στις Αιγές, και επίσης τη διαθήκη του Απολλωνίου, απ' όπου μπορούμε να διαπιστώσουμε πως είχε κάτι το θεϊκό που τον ώθησε στη φιλοσοφία. Δεν πρέπει να δίνουμε μεγάλη προσοχή στα τέσσερα βιβλία που έγραψε ο Μοιραγένης για τον Απολλώνιο γιατί αγνοούσε πολλά σχετικά με αυτόν. Έχω πει λοιπόν πως συγκέντρωσα τα διάσπαρτα τούτα στοιχεία και φρόντισα για τη σύνθεσή τους» (ο.π. ΙΙΙ).

Βλέπουμε λοιπόν, ότι ο Φιλόστρατος μας δείχνει τον τρόπο με τον οποίο εργάστηκε, μας δείχνει τις πηγές που χρησιμοποίησε, και μας δίνει το χρονικό πλαίσιο. Να σημειώσουμε ότι μέσα στα έργα που μας άφησε ο ίδιος ο Απολλώνιος, πέρα από τις επιστολές και τη διαθήκη, μας άφησε την απολογία που συνέταξε για να εκφωνήσει ενώπιον του Δομετιανού (81- 96 κ.ε.) την οποία τελικά δεν χρειάστηκε να εκφωνήσει (την διασώζει ο Φιλόστρατος στο βιβλίο Θ' VII).

Άλλο ένα αξιοπρόσεκτο σημείο του έργου που δείχνει την διαύγεια των διηγήσεων, είναι ότι ο Φιλόστρατος παραθέτει μια περίπτωση κατά την οποία ο Δάμις αναφέρει στις σημειώσεις του ότι έλειπε κατά τη συνάντηση του Ινδού βασιλιά με τον σοφό Ιάρχα και τον Απολλώνιο. Όσα κατέγραψε, τα κατέγραψε εκ των υστέρων από όσα άκουσε από τον Απολλώνιο (ο.π. Γ', XXVII).

Σε άλλη περίπτωση, υπάρχει ρητή αναφορά του Δάμιδος στις σημειώσεις του, ότι υπήρξαν απόρρητες συζητήσεις μεταξύ Απολλωνίου και Ιάρχα, οι οποίες δεν καταγράφηκαν. Με βάση αυτές, ο Απολλώνιος αργότερα θα γράψει τέσσερα βιβλία περί «αστρομαντείας» (ο.π. Γ', XLI). Τα βιβλία αυτά δεν σώζονται σήμερα. Όμως

αναφέρονται από τον Μοιραγένη, ο οποίος έγραψε ενάντια στον Απολλώνιο. Όμως, ούτε τα γραπτά του Μοιραγένη σώζονται. Η πληροφορία αυτή προέρχεται από τον Ωριγένη στο «Κατά Κέλσου». Εκεί αναφέρεται: «[...] τα επικαιρότερα χρη λέγειν προς το Κέλσου σύγγραμμα, περί μαγείας φαμέν, ότι ο βουλόμενος εξετάσαι, πότερον πότε και φιλόσοφοι αλωτοί εισίν αυτή ή μη, αναγνώτω τα γεγραμμένα Μοιραγένει των Απολλωνίου του Τυανέως μάγου και φιλοσόφου απομνημονευμάτων» (P. G 11, 1357-1360). Οι κατηγορίες αυτές αναιρούνται βέβαια στον ίδιο τον βίο του Απολλωνίου. Τέλος, υπάρχει αναφορά για συζητήσεις των οποίων το περιεχόμενο αγνοεί ο Δάμης, και έτσι δεν καταγράφηκαν ποτέ (ο.π. Ε΄, Χ).

Αντιθέτως, στα ευαγγέλια καταγράφονται πράγματα που κανονικά δεν θα έπρεπε να καταγράφονταν. Για παράδειγμα, ο διάλογος που διαμείφθηκε μεταξύ Ιούδα και ιερέων, όταν μεταμελήθηκε ο πρώτος μετά την καταδίκη του Ιησού, χωρίς να είναι μπροστά κανένας ευαγγελιστής (ο Ιούδας αμέσως μετά αυτοκτόνησε), ο διάλογος με την Σαμαρείτιδα ή τον Νικόδημο όπου καταγράφονται όλα αυτολεξεί αν και δεν ήταν μπροστά κανένας άλλος, τα λόγια της προσευχής του Ιησού στον κήπο της Γεσθημανής (αν και ήταν μόνος του), ή ο διάλογος του Ιησού με τον σατανά στην έρημο! Κάποιος ίσως να ισχυριστεί ότι αυτά έγιναν γνωστά μετά, από τον ίδιο τον Ιησού. Κάτι τέτοιο είναι αυθαίρετο και δεν μπορεί να στηριχτεί σε κανένα χωρίο.

Διασώζονται ενενήντα επτά επιστολές του Απολλωνίου. Οι αριθμούμενες από την εβδομηκοστή ένατη μέχρι και την ενενηκοστή έβδομη, διασώζονται από τον ανθολόγο και λόγιο Ιωάννη Στοβαίο (5ος αι.). Από αυτές, άλλες γράφονται και στέλνονται από τον ίδιο τον Απολλώνιο είτε σε συγκεκριμένο παραλήπτη είτε είναι γενικές προς μια ομάδα προσώπων. Άλλες είναι μεταξύ ετέρων προσώπων που αναφέρονται στον Απολλώνιο, όπως για παράδειγμα η επιστολή του Κλαυδίου (41- 54 κε) προς τη Βουλή των Τυανέων. Άλλες είναι προς τον Απολλώνιο (όπως η επιστολή των Λακεδαιμονίων προς αυτόν), και τέλος υπάρχει η επιστολή υπ' αριθμόν πενήντα εννέα που είναι άσχετη με τον Απολλώνιο (είναι μεταξύ δύο βασιλέων, της Βαβυλώνας και των Ινδών). Αυτή παρεισέφησε από λάθος των αντιγραφών στην χειρόγραφο παράδοση. Τέλος, ότι ο Φιλόστρατος περιλαμβάνει μέσα στην βιογραφία του Απολλωνίου, μια επιστολή του αυτοκράτορα Βεσπασιανού (69- 79 κε) προς τον πρώτο.

Σε αντίθεση με αυτά, ο Ιησούς όχι μόνο δεν γράφει τίποτα, αλλά ο Ευσέβιος επιχείρησε να αποδώσει στον Ιησού την υποτιθέμενη αλληλογραφία του με τον

Άβγαρο. Αυτή η άγνωστη ως τότε αλληλογραφία, παρουσιάζεται για πρώτη φορά από τον Ευσέβιο Καισαρείας στην «Εκκλησιαστική Ιστορία». Κανείς όμως δεν καταφέρθηκε φανερά, λόγω του ότι ο Ευσέβιος όσο αδύνατος ήταν στα θεολογικά ζητήματα, τόσο δυνατός ήταν όσον αφορά τις γνωριμίες του με τους ισχυρούς (ήταν κόλακας του Κωνσταντίνου και του βασιλικού περιβάλλοντος). Δεν είναι άλλωστε καθόλου τυχαίο ότι ο Ευσέβιος καθιέρωσε και θεμελίωσε τον λεγόμενο καισαροπαπισμό, την εξάρτηση δηλαδή της Εκκλησίας από την πολιτεία. Έτσι, στο έργο του «παντρεύει» αυτές τις δύο εξουσίες. Η επίγεια εξουσία που αντιπροσωπεύεται από τον αυτοκράτορα, είναι αντανάκλαση της ουράνιας. Η δε αυτοκρατορία, αντανάκλαση της βασιλείας «των ουρανών». Αυτό που έκαναν οι λοιποί εκκλησιαστικοί, είναι ότι με τη σιγή τους, κατέδειξαν την πλαστογραφία. Κανείς τους δεν αναφέρθηκε σε αυτήν. Κανείς δεν την υπομνημάτισε. Και τελικά, δεν αναφέρεται από κανέναν κανόνα ως μέρος των Γραφών.

Διομήδης